

วัฒนธรรมการบรรเลงฆ้องวงเล็ก

วิทยา ศรีผ่อง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาดุริยางค์ไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2541

ISBN . 974 - 637 - 802 - 3

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE PERFORMING CULTURE OF KHONG WONG LEK

MR. VITTAYA SRIPONG

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Thai Music

Department of Thai Music

Graduate School

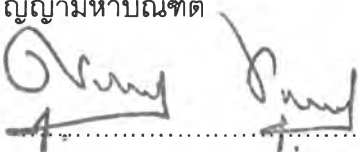
Chulalongkorn University

Academic year 1998

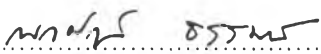
ISBN. 974 - 637 - 802 - 3

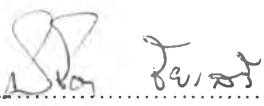
หัวข้อวิทยานิพนธ์ วัฒนธรรมการบรรเลงฆ้องวงเล็ก
โดย นายวิทยา ศรีผ่อง
ภาควิชา ดุริยางคศิลป์
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พิชิต ชัยเสรี
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม อาจารย์ฉลาก โพธิ์สามต้น

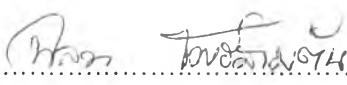
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

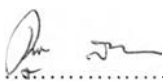

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ศุภวัฒน์ ชุตินวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ฤทธิ์ ธรรมบุตร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์ฉลาก โพธิ์สามต้น)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษกร สำโรงทอง)

วิทยา ศรีผ่อง : วัฒนธรรมการบรรเลงฆ้องวงเล็ก (THE PERFORMING CULTURE OF KHONG WONG LEK) อาจารย์ที่ปรึกษา : ผศ. พิชิต ชัยเสรี , อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : อาจารย์ อลาภ โพธิ์สามต้น , 202 หน้า . ISBN 974 - 637 - 802 - 3

ฆ้องวงเล็กเป็นผลผลิตจากความคิดของบรรพบุรุษไทย ที่ถ่ายทอดในอนุชนรุ่นต่อมาได้ใช้ประโยชน์ มีวิวัฒนาการและพัฒนาต่อเนื่องจนเป็นวัฒนธรรมประจำชาติแขนงหนึ่ง พบว่าเริ่มสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จัดเป็นเครื่องดนตรีประเภทดำเนินทำนองที่ทำมาจากโลหะ มีวิวัฒนาการโดยอาศัยโครงสร้างมาจากฆ้องวงใหญ่ แต่แตกต่างกันที่ขนาดซึ่งจะเล็กกว่าและมีจำนวนของลูกฆ้องมากกว่า ทำให้เกิดเสียงด้วยการตีโดยใช้ไม้ 2 ชนิด คือ ไม้ฉวม และไม้หนั่ง มีบทบาทหน้าที่และวิธีบรรเลงคือ บรรเลงร่วมกับวงดนตรีและทำหน้าที่คอยเป็นผู้ช่วยให้กับระนาดเอกและฆ้องวงใหญ่ ใช้วิธีการบรรเลงโดยการแบ่งมือให้มีความสมดุล และทำทุกกัน ประกอบกับใช้กลวิธีพิเศษได้หลายชนิดเช่น กรอด กรูป ปรีบ โปรย เพื่อให้เกิดอรรถรสในการบรรเลงเพิ่มมากขึ้น

จากการวิจัยพบว่าฆ้องวงเล็กมีระเบียบวิธีการแปรทำนองโดยมีหลักให้แปรทำนองโดยใช้การตีเก็บในลักษณะลับ - ซอย และสะบัด ซี่ เป็นบรรทัดฐานในการสร้างทางของตนเอง การแปรทำนองสำนวนวรรคถามและวรรคตอบต้องเป็นชนิดเดียวกัน สามารถใช้การแปรทำนองแบบขึ้นสุด - ลงสุด หรือแบบเกาะเกี่ยวไปกับเนื้อทำนองหลัก หรือแบบอิสระ ตามความเหมาะสมของประเภทเพลง ส่วนวิธีในการแปรทำนองของฆ้องวงเล็กพบว่า มีขอบเขตให้แปรทำนอง 1 วรรคต่อ 1 สำนวนกลอน การผูกกลอนในแต่ละวรรคใช้ สำนวนกลอนผูกขึ้น สำนวนกลอนผูกลง หรือสำนวนกลอนผูกขึ้นและผูกลง ตามโอกาสและความเหมาะสมกับทำนองของเนื้อทำนองหลักเป็นสำคัญ

ภาควิชา อภิบาลศิลป์
สาขาวิชา อภิบาลศิลปะ
ปีการศึกษา 2541

ลายมือชื่อนิสิต อภิบาลศิลป์
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา พิชิต ชัยเสรี
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม อลาภ โพธิ์สามต้น

3971692635 : MAJOR THAI MUSIC

KEY WORD: THE PERFORMING CULTURE OF KHONG WONG LEK

VITTAYA SRIPONG : THE STUDY OF THE PERFORMING CULTURE OF KHONG WONG LEK .
THESIS ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR PICHIT CHAISAREE ; CO - ADVISOR : CHALAK
POSAMTON. 202 pp. ISBN 974-637-802-3

The Performing Culture of Khong Wong Lek was produced from the Thai Ancestor's conception which given to the new generation for advantage . There has been changed and developed to continue until to be a national culture . It is found that beginning to build during Rama 3 of Ratanakosin as a melodic instrument in which is made of metal . It has been changed under Khong Wong Yai ' s structure . It is different from its dimension which will be smaller and more Khongs and caused the strike ' s sound with 2 kinds of hard and soft mallet provided the role and produced music with assisted the Ranad - Ek and Khong Wong Yai . The use of producing music divided the hand to equilibrium and equally with a strategy in variety of skill such as the Grod , Grup , Prip and Proey for more pleasure.

It is found that Khong Wong Lek follows up its procedure of melody interpretation in Sub - Soi and Sabud - Kayee as self performative criteria . The antecedent and consequence must be the same category and abled to interpret a manner up and down or complied with a main context or independent with regard to its appropriation of the song . Whereas , the method in interpretating a melody of the Khong Wong Lek is found that it has a limitation manner phrase per phrase of its usage with upward , downward and fluctuation as to the opportunity and consistency with a main melody .

ภาควิชา..... อธิบายด้วย
สาขาวิชา..... อธิบายด้วย
ปีการศึกษา..... 2541

ลายมือชื่อนิติ..... อธิบายด้วย
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... อธิบายด้วย
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... อธิบายด้วย

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ฉลาก โพร้สามตัน อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้แนะนำถ่ายทอดความรู้ตั้งแต่การเขียน ให้ข้อมูลตลอดจนให้ความอนุเคราะห์ตรวจทานและแก้ไขในความบกพร่องต่างๆ อย่างละเอียดทุกแง่มุม ด้วยความอดทนและเมตตากรุณาเป็นอย่างยิ่ง หากคำว่า "ครู" มีความหมายสูงค่าเพียงใด อาจารย์คือ "ครู" ที่ศิษย์เคารพรักและบูชาดุจบิดามารดาอย่างแท้จริง

กราบขอบพระคุณอาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร อาจารย์จิรัช อาจนรงค์ อาจารย์ไพฑูย์ เจยเจริญ อาจารย์ลัยอง โสวัตร อาจารย์ศักดิ์ชัย ลัดดาอ่อน อาจารย์เฉลิม ทองลมุล อาจารย์เสนห์ ภัคตรพอง อาจารย์ทง แจ่มวิมล และอาจารย์ทัศนัย พิณพาทย์ ที่ให้ความกรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยเป็นอันมาก

กราบขอบพระคุณอาจารย์บุญช่วย โสวัตร และอาจารย์บุษยา ชิตท้วม ผู้ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ และปรารภงานติดต่อผู้เขียนเสมอมา กอปรกับให้ความอนุเคราะห์มอบเนื้อที่ห้องหลักสำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วย

กราบขอบพระคุณคุณย่าทองเต็ม ถาวร คุณป้าสมนึก โพร้สามตัน คุณน้ำใสว จันทระชาติ ที่เป็นกำลังใจให้มีความมานะอดทนตลอดมา

กราบขอบคุณ พันทิศน์ แปลงรัตน์ และคุณสุทธิพงษ์ นนทนารักษา ที่ให้ความช่วยเหลือในการบันทึกโน้ตด้วยความเต็มใจยิ่ง

ขอบคุณ อาจารย์สุทธิณี เหล่าประยูร อาจารย์โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย ที่กรุณาใช้เวลาช่วยเหลือในด้านการพิมพ์อย่างอดทนยิ่ง

ท้ายสุดขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ อาจารย์ถาวร อาจารย์วิชา ผู้เป็นพี่ชาย และน้องทวีศักดิ์ ที่เป็นแรงบันดาลใจและเป็นกำลังใจให้ผู้เขียนมีความอดทนอยู่ตลอดเวลาจนสำเร็จการศึกษา รวมทั้งให้ความกรุณาให้ข้อคิดและคำปรึกษาในข้อมูลที่เกิดประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอันมากอีกด้วย

เมื่อใดที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดประโยชน์ต่อผู้อ่านและวงการดนตรีไทย ผู้เขียนขออุทิศแด่ดุริยเทพอันศักดิ์สิทธิ์ทางดนตรีไทย และครุบาอาจารย์ผู้เริ่มสร้างฆ้องวงเล็กให้เกิดขึ้น รวมทั้งขอยกความดีที่มีในวิทยานิพนธ์นี้ทั้งหมดให้กับผู้มีพระคุณทุกๆ ท่านดังกล่าวข้างต้นทุกประการ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฐ
สารบัญแผนภูมิ	ฒ
บทที่ 1 บทนำ	-1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
ขอบเขตของการวิจัย	7
วิธีดำเนินการวิจัย	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	11
บทที่ 2 ความเป็นมาและวิทยาแห่งเครื่องดนตรีฆ้องวงเล็ก	13
ความเป็นมาของฆ้องวงเล็ก	13
ร้านฆ้องวงเล็ก	20
ลูกฆ้องวงเล็ก	22
ไม้ตีฆ้องวงเล็ก	26
1. ไม้ نرم	26
2. ไม้หนัง	27
เสียงของฆ้องวงเล็ก	29
บทที่ 3 บทบาทหน้าที่ในการบรรเลงของฆ้องวงเล็ก	34
วิธีฝึกหัดฆ้องวงเล็กเบื้องต้น	34
วิธีการนั่ง	34
1. การนั่งบรรเลงแบบนั่งขัดสมาธิ	34
2. การนั่งบรรเลงแบบนั่งพับเพียบ	34
วิธีการจับไม้	35
1. การจับไม้แบบปากนกแก้ว	35
2. การจับไม้แบบปากกา	36

ลักษณะการตีและวิธีการตี	36
1. การตีไล่เสียงที่ละมือขึ้นลง	37
2. การตีสลับมือขึ้นลง	37
3. การตีสองมือพร้อมกันเป็นคู่ต่าง ๆ	38
4. การตีกรอคู่ต่าง ๆ	39
5. การตีสะบัดขึ้นลง	39
6. การตีสะบัด 3 ลูก สลับกันระหว่างช่วงคู่แปด ...	40
7. การตีสะบัดสลับมือ	40
8. การตีสะบัดข้ามเสียง	41
9. การตีสะบัดนำเรียงเสียงระหว่างคู่ 8-16	41
10. การตีสะบัดสอดจำนวน	42
11. การตีไขว้มือ	43
12. การตีไขว้สลับมือ	43
13. การตีกวาดขึ้นลงคู่ 4 และคู่แปด	44
14. การตีกวาดคู่ 16	44
15. การตีประกบมือขวา - ซ้าย	44
16. การตีกระทบคู่ 3	46
17. การตีรัวเสียงเดียว	46
การบรรเลงกลวิธีพิเศษของฆ้องวงเล็ก	46
1. การตีกรอด	46
2. การตีกรุป	47
3. การตีปริบ	47
4. การตีไปรย	47
5. การตีกวาดโอบเฉียง	48
6. การตีกวาดกระซาก	48
7. การตีสะบัดกรุป (สะบัดห้ามเสียง)	48
8. การตีสะบัดร่อน	48
9. การตีสะบัดโอบเฉียง	49
10. การตีลูกฉีกอก	49
11. การตีสำนวนกลอนเกรี้ยวกวาด	50
12. การตีสำนวนกลอนฝาก	50

13. การตีจำนวนกลอนพัน	51
14. การตีจำนวนกลอนฉวัดเฉวียน	52
การบรรเลงฆ้องวงเล็กในประเภทเพลงเรื่อง	53
จำแนกเพลงเรื่อง	53
1. เพลงเรื่องประเภทเพลงช้า	53
2. เพลงเรื่องประเภทปรบไถ่	55
3. เพลงเรื่องประเภทสองไม้	55
4. เพลงเรื่องประเภทเพลงเร็ว	56
5. เพลงเรื่องประเภทเพลงฉิ่ง	56
6. เพลงเรื่องประเภทเรื่องนางหงษ์	56
7. เพลงเรื่องประเภทเรื่องบัวลอย	59
ลักษณะการผูกจำนวนกลอนของฆ้องวงเล็กในเพลงเรื่อง	59
บทบาทหน้าที่และวิธีการบรรเลงฆ้องวงเล็กในเพลงเรื่อง	63
ข้อยกเว้นและข้ออนุโลมบางประการในการบรรเลงฆ้องวงเล็ก ในเพลงเรื่อง	65
การบรรเลงฆ้องวงเล็กในเพลงประเภทเพลงเสภา	67
กระสวนการบรรเลงเพลงเสภา	67
1. เพลงโหมโรงเสภา	67
2. เพลงในกลุ่มแบบแผนการบรรเลงเสภา	68
3. เพลงในกลุ่มหน้าทับปรบไถ่	73
4. เพลงในกลุ่มหน้าทับสองไม้	73
5. เพลงเดี่ยว	73
6. เพลงลา	75
ลักษณะการผูกจำนวนกลอนของฆ้องวงเล็กในเพลงเสภา	76
บทบาทหน้าที่และวิธีการบรรเลงฆ้องวงเล็กในเพลงเสภา	78
ข้อยกเว้นและข้ออนุโลมบางประการในการบรรเลงฆ้องวงเล็ก ในเพลงเสภา.....	82
การบรรเลงฆ้องวงเล็กในเพลงประเภทเพลงเดี่ยว	84
ลักษณะของเพลงเดี่ยว	84
1. เดี่ยวในเพลง	85
2. เดี่ยวพร้อมระนาดทุ้ม	87

3. เดี่ยวชั้นสูง	90
ลักษณะการผูกสัมพันธ์ของฆ้องวงเล็กในเพลงเดี่ยว	91
บทบาท หน้าที่ และวิธีการบรรเลงฆ้องวงเล็กในเพลงเดี่ยว	94
ข้อยกเว้นและข้ออนุโลมบางประการในการบรรเลงของฆ้องวงเล็ก ในเพลงเดี่ยว	97
การบรรเลงฆ้องวงเล็กในเพลงประเภทเพลงหน้าพาทย์	99
ลักษณะของเพลงหน้าพาทย์	99
1. เพลงหน้าพาทย์ชั้นต้น	99
2. เพลงหน้าพาทย์ชั้นกลาง	100
3. เพลงหน้าพาทย์ชั้นสูง	100
ลักษณะการผูกสัมพันธ์ของฆ้องวงเล็กในเพลงหน้าพาทย์	100
บทบาท หน้าที่ และวิธีการบรรเลงฆ้องวงเล็กในเพลงหน้าพาทย์	101
ข้อยกเว้นและข้ออนุโลมบางประการในการบรรเลงของฆ้องวงเล็ก ในเพลงหน้าพาทย์	102
อัตลักษณ์ของผู้บรรเลงฆ้องวงเล็ก	103
บทที่ 4 ระเบียบวิธีการแปรทำนองของฆ้องวงเล็ก	106
หลักในการแปรทำนองของฆ้องวงเล็ก	106
ขอบเขตและข้อยกเว้นในการแปรทำนองของฆ้องวงเล็ก	109
วิธีการในการแปรทำนองของฆ้องวงเล็ก	111
1. การแปรทำนองลักษณะสัมพันธ์ฆ้องวงเล็ก	111
2. การแปรทำนองลักษณะสัมพันธ์ฆ้องวงเล็ก	111
3. การแปรทำนองลักษณะสัมพันธ์ฆ้องวงเล็กและฆ้องวง	111
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	190
สรุปผลในการวิจัย	190
ข้อเสนอแนะในการวิจัย	197
รายการอ้างอิง	199
ประวัติผู้เขียน	202

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1	ตารางความถี่ของเสียงดนตรีไทยเทียบกับเสียงเปียโน	30
ตารางที่ 2	ตารางความถี่ของเสียงดนตรีไทย	32
ตารางที่ 3	ตารางแสดงขอบเขตและระดับเสียงของเครื่องดนตรีที่ใช้ในวงปี่พาทย์	33

สารบัญแผนภูมิ

		หน้า
แผนภูมิที่ 1	แผนภูมิแสดงส่วนต่างของห้องวงเล็ก	19
แผนภูมิที่ 2	แผนภูมิแบบแผนการบรรเลงเพลงเสภา	71
แผนภูมิที่ 3	แผนภูมิลำดับการบรรเลงเสภาที่มีความสมบูรณ์ตามหลัก ดุริยางคศิลป์ไทย	72